

VZDĚLÁNÍ V UČŇOVSKÉM OBORU A GARANCE VZDĚLÁNÍ V RAKOUSKU

LEHRAUSBILDUNG UND AUSBILDUNGSGARANTIE
IN ÖSTERREICH IN **TSCHECHISCHER** SPRACHE

VZDĚLÁNÍ V UČŇOVSKÉM OBORU A GARANCE VZDĚLÁNÍ V RAKOUSKU

MICHAEL TRINKO

Extrémně vysoká nezaměstnanost mladých lidí spojená s hospodářskou situací v Evropě je důvodem proč se Rakousko díky svému duálnímu systému vzdělávání a porovnatelně nízké nezaměstnanosti mladých lidí dostává stále více do středu zájmu. Jak je učňovské vzdělávání v Rakousku koncipováno a co je to garance vzdělání, chce přesněji vědět stále více zemí Evropy. Abychom poskytli přehled o záruce vzdělání pro mladé lidi v Rakousku, je smysluplné si ponejprv v krátkosti nastínit rakouský model duálního učňovského vzdělání v podnicích.

Vzdělání v učebním oboru je zpřístupněno zásadně všem mladým lidem, kteří ukončili devítiletou povinnou školní docházku. Duální vzdělání obsahuje dvě následující oblasti:

- » vzdělání v podniku
- » vzdělání na středním odborném učilišti.

Přibližně 80 % učební doby stráví učeň v podniku. Tato doba je určena ke zprostředkování znalostí a dovedností specifických pro jeho učební obor. Dále stráví učeň přibližně 20 % své učební doby na středním odborném učilišti, jehož úkolem je zprostředkovat odborné a teoretické základní vědomosti a rozšířit všeobecné vzdělání.

Zhruba 40 % dívek a chlapců jednoho ročníku nastoupí po ukončení povinné školní docházky do učební oboru. Mladí lidé mají možnost si vybrat z více než 200 řemeslných a průmyslových učebních oborů a oborů v oblasti poskytování služeb. Doba vzdělání činí podle učební oboru dva, dva a půl, tři a půl nebo čtyři roky.

POČTY UČŇŮ V RAKOUSKU

K 31. prosinci 2013 vykazala statistika Hospodářské komory Rakouska týkající se počtu učňů celkový počet 120.579 učňů, jejichž vzdělání probíhá v 33.595 podnicích. Podíl učňů podle odvětví vypadá následovně: Většina učňů (55,6 procent) se v roce 2013 vyučila v živnostenských a řemeslných oborech. 4,1 procenta učňů se vyučilo v průmyslovém odvětví a 14,9 procenta v obchodu. Srovnáme-li statistiku učňů z roku 2013 s rokem 1980 (194.069 učňů), zjistíme, že od roku 1980 je v Rakousku k dispozici o více než 70.000 učňovských míst méně.

UČEBNÍ OBOR S MATURITOU

Učební obor s maturitou nebo ukončení učebního oboru zkouškou profesní dospělosti poskytuje dobrý základ také pro terciální možnost vzdělání. Od podzimu 2008 mají v Rakousku všichni učni možnost souběžně při vyučení absolvovat bezplatně zkoušku profesní dospělosti. Ukončení učebního oboru zkouškou profesní dospělosti (BRP), jak je tato zkouška nazývána textem zákona, zprostředkovává všeobecnou vysokoškolskou dospělost a opravňuje absolventy a absolventky navštěvovat v Rakousku university, odborné vysoké školy, pedagogické vysoké školy, colleges a jiné typy vzdělávacích institucí na postsekundární úrovni, jejichž návštěva je podmíněna maturitou. V rámci zkoušky profesní dospělosti je nutno absolvovat čtyři dílčí zkoušky a to z němčiny, matematiky, živého cizího jazyka a dílčí zkoušku v oboru profesního zaměření učně.

INTEGRATIVNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁNÍ (IBA)

V roce 2003 byl v Rakousku zákonem vytvořen základ pro integrativní odborné vzdělání pro "hendikepované osoby se ztíženou možností zprostředkování". Zde se jedná o osoby, které potřebují zvláštní pedagogickou péči, o osoby s postižením nebo osoby se sociálním hendikepem, které nezvládají běžné vyučení v podniku. Tento typ vzdělání je upraven delší učební dobou nebo pokud není možno dosáhnout ukončení učebního oboru, zprostředkováním dílčích kvalifikací umožňujících uplatnění na trhu práce.

Integrativní odborné vzdělání je doprovázeno odbornou vzdělávací asistencí, jejímž úkolem je podporovat a provázet mladé lidi během vzdělávání respektive během absolvování školy. Koncem prosince 2013 bylo zapojeno do integrativního odborného vzdělání 6.152 učňů. Převážná část učňů byla přitom v roce 2013 v učení v podniku (61 procent). V zásadě ale také lze absolvovat integrativní odborné vzdělání ve vzdělávacím zařízení mimo podnik. Okolo 76 procent učňů IBA absolvovalo integrativní odborné vzdělání formou prodloužení učební doby, 24 procent formou částečné kvalifikace.

RAKOUSKÁ GARANCE VZDĚLÁNÍ V RÁMCI MIMOPODNIKOVÉHO ODBORNÉHO VZDĚLÁNÍ (ÜBA)

V rámci implementování záchytné sítě, poté co krize nedostatku učňovských míst dosáhla svého vrcholu, byla poprvé v roce 1998 mladým lidem hledajícím neúspěšně učňovské místo poskytnuta vzdělávací místa organizovaná mimo podnik. Za tímto účelem byl vydán zákon platící pro všechny spolkové republiky Rakouska.

V průběhu Národního plánu akcí pro zaměstnání (NAP) byl uzákoněn v první řadě zákon o zajištění vzdělání mládeže (JASG) a byla zřízena mimopodniková forma duálního vzdělání.

Novelou zákona o odborném vzdělání (BAG) z roku 2008 byl vytvořen poté aktuální a nový základ pro vzdělání v učebním oboru mimo podnik: Ode dne 1. 1. 2009 jsou platná specifická opatření tzv. úřadů práce v rámci mimopodnikového vzdělávání učňů (§30b BAG). Vedle stále prioritní nabídky učňovských míst v podniku se etablovalo mimopodnikové odborné vzdělání jako obvyklá součást duálního odborného vzdělání a koncipovalo se jako prvek garance vzdělání pro mladé lidi do 18 let.

Aktuálně je nutno rozlišovat zásadně mezi dvěma modely mimopodnikového odborného vzdělání. Oba modely mají společně stanovený cíl a to zprostředkovat učňům odborné vzdělání v podniku na základě učňovského poměru. Model (ÜBA 1) představuje učební model vzdělání, který umožňuje absolvovat kompletní vyučení v oboru v mimopodnikovém vzdělávacím zařízení s fázemi praxe v podnicích a popř. v kooperaci s učňovskými dílnami podniku. Vzdělání v modelu ÜBA 2 oproti tomu probíhá v kooperaci s podniky poskytujícími praxi a na základě smlouvy mezi učněm a podnikem poskytujícím odborné vzdělání, přičemž tato smlouva nemusí obsahovat celou učební dobu.

Obvyklým ukončením takového opatření je zprostředkování učňovského místa v podniku nebo obvyklá závěrečná výuční zkouška. Doprovodné navštěvování odborného učiliště je přitom povinné. Účastníci obdrží příspěvky na vzdělání ve výši pokrytí životních nákladů. Tento příspěvek činí pro učně v prvním a druhém roce učení 294 EUR a od třetího roku učení potom 679,5 EUR. Účastníci jsou učni ve smyslu nemocenského, úrazového a důchodového pojištění (ASVG).

UČEBNÍ MODEL ÜBA 1 (SMLOUVA O UČŇOVSKÉM VZDĚLÁNÍ NA CELOU UČEBNÍ DOBU)

U většiny učebních modelů ÜBA tvoří určitá předběžná opatření jejich nedílnou součást. Tato opatření trvají podle příslušné spolkové země jeden týden až dva měsíce. Například ve Vídni (samostatná spolková země) byla zavedena předběžná opatření orientovaná na učební obor a na coaching (zkrácené akce BOCO) v délce trvání osmi týdnů. Úkolem předběžného opatření BOCO je se zřetelem na plánované odborné vzdělání zjistit, jaké mají účastníci ohledně své profese preference a zjistit osobní a intelektuální předpoklady pro odborné vzdělání. Obsah tohoto opatření je rozdělen do čtyř skupin (úvod a clearing, profesní orientace a zjištění cíle, přípravná fáze na vzdělání v učebním oboru a dodatečné modely).

Úkol těchto čtyř fází spočívá zásadně v tom, aby byli mladí lidé informováni o průběhu předběžného opatření a aby s nimi na základě jejich přání byla vypracována realistická profese podle jejich schopností. Kromě intenzivního trénování, jak se ucházet o místo, jsou mladí lidé také informováni o různých možnostech vzdělání. V akci BOCO jsou zohledněna zvláště opatření podporující specifika dívek.

PRAKTIKUM V PODNIKU

Zásadně mají praktika primárně za úkol začlenit učně do pracovních procesů v podniku a vystavit je obvyklým pracovním podmínkám, případně jim dále zprostředkovat příslušný podnik pro praktikum. Doba praktika je stanovena podle popsaného výkonu od příslušných profesních skupin úřadů práce a liší se v každé spolkové zemi.

Jako příklad zde lze uvést popsané výkony pro vzdělání v učebním oboru v mimopodnikových vzdělávacích zařízeních pro profesní skupiny kovotechnika a strojírenství, u kterých se předpokládá odborné praktikum v podniku. Toto praktikum se musí absolvovat v rozsahu minimálně čtyř až maximálně dvanácti týdnů v prvním učebním roce a dvanácti až maximálně 16 týdnů jak v druhém tak i ve třetím učebním roce v jednom nebo více podnicích, ve kterém není vzdělání učňů odděleno od jiných provozních postupů.

MODEL S PODNIKEM POSKYTUJÍCÍM PRAXI ŮBA 2 (SMLOUVA O UČŇOVSKÉM VZDĚLÁNÍ NA KRATŠÍ DOBU NEŽ JE UČEBNÍ DOBA)

Cílem modelu ŮBA 2 je, v kooperaci s podniky poskytujícími praxi, umožnit učňům vzdělání v učebním oboru po dobu až dvanácti měsíců a posléze pod podmínkou započtením doby vzdělávání do učební doby, dalšího zprostředkování. ŮBA 2 je rozděleno do tří modulů, přičemž vzdělání v podniku poskytujícím praktikum představuje hlavní modul. Mladí lidé se speciálně připravují na pracovní pohovor v podniku poskytujícím praxi a absolvují speciální trénink, jak se ucházet se o místo.

Dalším modulem je příprava navštěvování odborného učiliště, které je mimo jiné koordinováno s podnikem poskytujícím praxi. Jako třetí oblast se předpokládá vzdělání u poskytovatele vzdělání, které má obsahovat 20 procent celé učební doby a má doprovodnou a stabilizační funkci. Zde se nabízí řada aktivit, kdy je mimo jiné mladým lidem k dispozici zvláštní výuka při deficitech na odborném učilišti a také odborné doškolování.

MIMOPODNIKOVÉ VZDĚLÁNÍ V ČÍSLECH

Počet účastníků na mimopodnikovém odborném vzdělávání činil v školním roce 2013/2014 celkem 11.329 osob. Z toho se 9.183 osob zúčastnilo mimopodnikového vzdělání v učebním oboru na základě jednoho z jmenovaných modelů (ŮBA1+ŮBA2) a 2.332 osob se zúčastnilo integrativního odborného vzdělání ve vzdělávacím zařízení. Pokud zjišťujeme účastníky mimopodnikového vzdělání podle pohlaví a státní příslušnosti, tak vyplývá, že je jak podíl žen (41,7 procent), tak i podíl nerakouských státních příslušníků (20,3 procent) vyšší než je při vzdělání v učebním oboru (34,2 procentní podíl žen a 8,7 procentní podíl nerakouských státních občanů).

Zvláště silně je nabízeno mimopodnikové vzdělání v učebním oboru ve spolkových zemích Vídeň a Dolní Rakousko. Ve školním roce 2013/14 bylo z celého Rakouska okolo 29 procent účastníků z Vídně a okolo 28 procent z Dolního Rakouska. Úřady práce poskytují na mimopodnikové vzdělávání na školní rok cca. 150 miliónů EUR.

HODNOCENÍ RAKOUSKÉHO ODBOROVÉHO SVAZU

Realizace mimopodnikového vzdělání v učebním oboru byl a je důležitým krokem pro mladé lidi, kteří nenalezou prvním (primárním) trhu práce učňovské místo. Přesto mohou absolvovat vzdělání. Rakouský odborový svaz se aktivně podílel na vytvoření tohoto modelu a je přesvědčen o tom, že toto opatření je také důvodem nízké nezaměstnanosti mladých lidí.

Z pohledu Rakouského odborového svazu musí být nejvyšší prioritou umožnit mladým lidem odborné vzdělání v podniku a ne primárně jejich zprostředkování do modulu mimopodnikových vzdělávacích zařízení. Mimopodnikové vzdělání se nesmí považovat za náhradu či konkurenci vyučení v podniku, ale pouze jen jako „alternativa“ pro případ, kdy mladý člověk nenajde učňovské místo.

Problematické je, když klesne ochota podniků poskytnout vzdělání v učňovském oboru z toho důvodu, že mladí lidé mohou absolvovat kompletní, kvalitativně hodnotné vzdělání

v učebním oboru mimo podnik s tím, že je podnik teprve později nabírá. Náklady na vzdělání učňů se tak přesouvají na stát. Rakouský odborový svaz upřednostňuje učební model ŮBA 1 kvůli možnosti průběžně doprovázet mladé lidi až do závěrečné výuční zkoušky oproti modelu s podnikem poskytujícím praxi ŮBA 2.

Nepochopitelné z pohledu Rakouského odborového svazu je, že se v Rakousku hovoří o nedostatku odborných pracovních sil, ale přibližně 10.000 mladých lidí, kteří by byli okamžitě ochotni přijmout učňovské místo v podniku, je v mimopodnikových vzdělávacích zařízeních.

Požadavek Rakouského odborového svazu „miliardu na odborné síly“, která se zaobírá podporou základního a dalšího vzdělání mladých lidí, určuje, že náklady mimopodnikového vzdělání ve výši cca. 150 miliónů EUR mají být pokryty z jednoho zdroje, do kterého by podnikatelé platili jedno procento částky hrubé mzdy. To by mohl být instrument proti nebezpečí poklesu ochoty vzdělávat a proti přemístění nákladů na vzdělání z podnikatelů na stát.

Michael Trinko byl tajemníkem a zároveň vedoucím oddělení pro mládež Rakouského odborového svazu.

ZDROJE:

Achleitner, Dagmar/ Wallner, Josef: Die Lehre. Duale Berufsausbildung in Österreich, 12. überarbeitete Auflage, Bmwfj, August 2009 (Učební obor. Duální odborné vzdělání v Rakousku, 12. přepracované vydání, Bmwfj, srpen 2009)

Arbeitsmarktservice Wien. Leistungsbeschreibung Lehrausbildung in überbetrieblichen Ausbildungseinrichtungen gemäß §30b (Úřad práce Vídeň, popsané výkony vzdělání v učebním oboru v mimopodnikových vzdělávacích zařízeních podle §30b)

Berufsausbildungsgesetz (§30b BAG/2A) für den Lehrberuf Maschinenbautechnik, Wien 2009 (Zákon o odborném vzdělání (§30b BAG/2A) pro učební obor strojírenská technika, Vídeň 2009)

Bergmann, Nadja/ Lechner, Ferdinand/ Matt, Ina et al.: Evaluierung der überbetrieblichen Ausbildung (ÜBA) in Österreich, L&R Sozialforschung, November 2011 (Zhodnocení mimopodnikového vzdělání (ÜBA) v Rakousku, L&R, sociální výzkum, listopad 2011)

Bösch, Valerie/ Nagl, Ingrid: Jugend und Arbeit in Österreich, Berichtsjahr 2011/2012 (Mládež a práce v Rakousku, vykazovaný rok 2011/2012), BMASK (unter Mitarbeit von Dagmar Brandstätter, Brigitte Clemenz u.a.) August 2012 (BMASK za spolupráce Dagmar Brandstätter, Brigitte Clemenz aj., srpen 2012)

Dornmayr, Helmut/Nowak, Sabine: Lehrlingsausbildung im Überblick 2014, lbw (Vzdělání učňů v přehledu 2014)

Dornmayr, Helmut/ Wieser, Regine/ Mayerl, Martin: Bericht zur Situation der Jugendbeschäftigung und Lehrlingsausbildung in Österreich 2010-2011, Öibf lbw, Mai 2012 (Zpráva o situaci při zaměstnání mládeže a vzdělání učňů v Rakousku 2010-2011 , Öibf lbw, květen 2012)

Lenger, Birgit/ Löffler, Roland/ Dornmayr, Helmut: Jugendliche in der überbetrieblichen Berufsausbildung Endbericht, AMS AK-Wien, Juni 2010 (Mládež v mimopodnikovém odborném vzdělání, závěrečná zpráva, úřad práce- zaměstnanecká komora, Vídeň, květen 2010)

STARK >>>>

>>>> SOZIAL >>>> GERECHT

DEIN PARTNER IN DER ARBEITSWELT. OGB

STARK >>>>> SOZIAL

Österreichischer Gewerkschaftsbund

1020 Wien, Johann-Böhm-Platz 1

E-Mail: oegb@oegb.at

WWW.OEGB.AT

SOZIALE SICHERHEIT MITBESTIMMUNG CHANCENGLEICHHEIT VERTEILUNGSGERECHTIGKEIT